

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ МІСТА: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ЕКСКУРС

Юрченко М.М., доцент кафедри державно-правових дисциплін ОДУВС, к.політ.н., доцент

Юрченко К.М., слухач магістратури ОДУВС

В сучасному розумінні поліція – це орган, який здебільшого контролює правопорядок та виконує правоохоронні функції, проте повноваження поліції в минулому були значно ширшими.

Термін «поліція» вперше вжив німецький юрист Мельхior фон Оссе (1506 - 1557), який служив канцлером у курфюрста Саксонського. Для нього, як і для Ніколя де Ламара (1639 — 1723), котрий у 1705 році опублікував перший том «Трактата про поліцію», це слово означало просто «громадський порядок» [1]. Спочатку слово «поліція» означало діяльність по забезпечення всіх сфер відповідальності держави (пригадаймо грецьке слово «polis – місто-держава»), і лише в XIX столітті діяльність поліції була спрямована власне до функцій, пов'язаних з боротьбою з правопорушеннями. На думку Мішеля Фуко, з XVII століття «поліцією» починають називати сукупність засобів, якими можна сприяти росту сил держави, підтримуючи устрій цієї держави [2, 407]. Іншими словами, поліція – це розрахунок і техніка, які дозволяють встановити мобільний та водночас стабільний і контрольований взаємозв'язок між порядком в державі та зростанням її могутності.

До кінця XVIII століття повноваження цього органу були досить широкі та включали в себе всі повноваження по забезпеченню громадського порядку, правосуддя, законності, а також по створенню безпечних та сприятливих умов для життя всього населення.

Поступово визначення поняття «поліція» набувало уточнення. Жан Боден в своїх «Шести книгах про державу», виданих у 1576 році, розділяє державу і правління. Він стверджує, що держава абсолютна і влада її від Бога, правління ж в свою чергу – «поліцейський регламент», спосіб управління цією владою [3]. З того часу теоретики науки намагалися виокремити повноваження, які безпосередньо відносилися до поліцейського управління. Тюрке де Майєрн в своїй праці «Аристократична монархія» (1611 р.), стверджував – «Все що може надати прикрасу, форму і велич місту – і є функція поліції» [4, 287]. В цій праці він також перераховує різноманітні інституції, діяльність яких була б бажаною як на центральному, так і на провінціальному рівнях державного управління. Наприклад, поліцейське управління повинне включати в себе відділ, що має слідкувати за дотриманням норм моралі, школами, ремеслами, дотриманням релігійних приписів, благодійністю. Окремим напрямом діяльності поліції вчений пропонує визначити сприяння зайнятості, соціальний захист вразливих верств населення, контроль за здійсненням господарської діяльності. Окремо вчений наголошував на необхідності встановлення поліцейського контролю за містобудівною діяльністю.

З виникнення у XVIII столітті терміну «камеральні науки», що означав сукупність наук, необхідних для управління державним майном, термін «поліція» отримав ширше тлумачення. Під ним почали розуміти піклування держави про фізичне і моральне благополуччя підданих. Саме в такому значенні цей термін використовував Адам Сміт, який в своїх працях визначав метою діяльності поліції «пом'якшення вад у державі за рахунок розповсюдження чистоти, безпеки і дешевизни або достатку» [5, 19]. Теоретичне бачення функцій поліції відображало основні напрямки її тогочасної діяльності в європейських країнах. Іншими словами, до повноважень поліції відносили широке коло загальнодержавних обов'язків, а також функції по управлінню містом.

У цьому контексті слід пам'ятати, що загальноприйнятим у ті часи було сприйняття міста як центру морального розпаду та злочинності, що завдяки своїм розмірам і безликістю нагадувало гуртожиток та не сприяло створенню стабільних і близьких відносин між особами, які його населяли. Тому цілком закономірно, що одним із завдань тогочасної поліції було створення та забезпечення комфортних умов проживання для всіх верств населення у містах, а це, в свою чергу, вимагало здійснення контролю за містобудівною діяльністю. Можновладцями того часу видавалися безліч Указів та Едиктів які покладали майже всі повноваження у цій сфері на поліцейське управління.

Діяльність поліції у цій сфері здійснювалася у декількох напрямках. Перший був пов'язаний з регулювання чисельності населення, його соціальною інтеграцією та адаптацією, розвитком по відношенню до ресурсів та території, на якій воно проживає.

Другий напрямок – забезпечення життєвих потреб населення. Це передбачало вплив на аграрну політику і, як наслідок, контроль за торгівлею, товарообігом, наявністю різного роду запасів на випадок різного роду негараздів. Також поліція займалася наданням дозвільної документації на будівництво тієї чи іншої споруди, враховуючи її необхідність та доцільність.

Третім аспектом діяльності поліції було вирішення проблеми забезпечення охорони здоров'я. Цей напрямок передбачав не тільки здійснення карантинних заходів, а й боротьбу з забрудненням повітря в місті, контроль за безпекою громадських споруд, в яких щоденно перебувала велика кількість людей, забезпечення загального доступу до медичних установ тощо. Така діяльність поліції була пов'язана з формуванням нового міського простору, облаштування у відповідності до вимог забезпечення здоров'я містян. До таких заходів відносили, наприклад, розширення вулиць, відведення окремих районів для м'ясних лавок, місць для забою худоби, цвинтарів тощо. До повноважень поліції відносилися й регламентація матеріалів, що використовуються в будівництві.

Четвертий напрямок діяльності поліції також був нерозривно пов'язаний із забезпечення якості життя населення і стосувався, зокрема, доступу до робочих місць, нагляду за міськими дорогами, регулювання пропускну здатності вулиць, облаштування лінії фасадів будівель, створення пішохідних зон та інших елементів міської інфраструктури.

З часом, поліція ставала більш схожою на той орган який зараз знаємо ми. Поліцейські відділи, що діяли у сфері архітектури та містобудування виокремлювалися в нові відомства, поступово створювалися органи які регулювали видачу дозвільної документації на будівництво, а поліції залишили лише кримінально-правові та адміністративно-наглядові функції.

Література:

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Поліція>

2. Фуко М. Безопасность, территория, население. Курс лекций, прочитанных в Колледже де Франс в 1977-1978 уч. году / Пер. с фр. Ю.Ю. Быстрова, Н.В. Суслова, А.В. Шестакова. – СПб.: Наука, 2011. – 544 с.
3. <http://magazines.russ.ru/nz/2005/42/misho3.html>
4. Фуко М. Интеллектуалы и власть: статьи и интервью, 1970-1984: В 3 ч.: Избранные политические статьи, выступления и интервью. Часть 2 / Пер. с фр. И.Окуновой под общ. ред. Б.М. Скуратова. – М.: Праксис, 1978. – 457 с.
5. Аникин А.В. Адам Смит // Всемирная история экономической мысли: В 6 томах / Гл. ред. В.Н. Черковец. – М.: Мысль, 1988. – Т. II. От Смита и Рикардо до Маркса и Энгельса. – 574 с.